

Ernis Šljivo, dipl. sociolog, kustos-pripravnik
Odjeljenje za etnologiju Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine,
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

OTVORENA VRATA MUZEJA KROZ SVIJET DJEČIJH IGRAČAKA

Abstrakt

U ovom radu sam pokušao izraziti stanje u kojemu se nalaze muzeji u našem društvu, te potrebu da se to stanje prevaziđe.

U skladu s ciljevima ovog savjetovanja, istakao sam ulogu koju muzeji mogu odigrati u obnavljanju i afirmaciji nacionalnog identiteta, ali i pomirenja među narodima i brisanju vještačkih barijera između njih.

Budući da dolazim iz Odjeljenja za etnologiju, gdje sam zadužen za kolekciju igračaka, osvrnuo sam se na kulturni značaj igara i igračaka.

Na kraju, ali ne zbog toga što je najmanje važno, izrazio sam svoje slaganje s metodama koje se koriste u svim zemljama koje imaju sistematski uređen sistem obrazovanja pa i muzeologije.

U tom smislu, pomenuo sam radionicu koju smo organizovali u Zemaljskom muzeju u Sarajevu.

Ključne riječi:

*dječije igračke, kulturno naslijeđe, uloga muzeja,
radionice, pedagogija.*

Ukoliko se osvrnemo na ukupnu situaciju u domenu kulture bosanskohercegovačkog nacionalnog bića u godinama iza nas, ne možemo a da ne primjetimo apokastazu negiranja istog tog bića i njegove kulturne baštine.

Stanje u kojemu danas zatičemo našu kulturnu baštinu, odnosno institucije koje, kao takve, služe za njeno očuvanje i promociju, sugerira zaključak da spomenuto negiranje traje.

Kulturno blago, prikupljano svih proteklih godina, izražava način življenja i specifičnosti života naroda, njihovih predaka.

Nijedan narod sebi ne smije dopustiti luksuz da zaboravi svoju tradiciju, jer sve novo što stvara treba stvarati na tekovinama koje su već stvorili njihovi

preci. Ukoliko zaboravi na te tekovine, može očekivati da će i ono što stvaraju nove generacije biti zaboravljeno.

Upravo očuvanje tih tekovina, te njihova promocija i približavanje ljudima danas radi boljeg sutra, jeste osnova kompulzivne potrebe za institucijama poput muzeja.

Duh vremena koji uzdiže trivijalno u odnosu na autentično, inficirao je i našu kulturnu politiku, a posljedice te bolesti primjećujemo i u domenu muzeja.

Nije nam potrebna čarobna kugla da bi predvidjeli da budućnost koja se ne osvrće na tradiciju, na *ens rationalis*, umnu svjetlost svoje tradicije, očekuje tumaranje poput pijanca po mračnom sokaku.

Ukoliko pogledamo politiku planiranja muzejskih aktivnosti u zemljama razvijenog tipa, vidjet ćemo da se oni okreću ka tzv. *turističkom tipu muzeja*.

Možda se oni koji vode kulturnu politiku kod nas, oslanjaju na trend ideju priključenja gore navedenim zemljama, pa preporučuju komercijalizaciju muzeja i njihovo samofinansiranje, ali zaboravljaju da jednoj Francuskoj npr. nije ugrožen nacionalni identitet, Luvr nema zadatak obnoviti identitet koji sam maloprije spominjao.

Kod nas taj zadatak sigurno postoji i to nije ksenofobična teorija zavjere.

Jedan od najcjenjenijih specijalista za muzejsko planiranje, gospodin Bary Lord, u tekstu *Odgovori muzeja umjetnosti na izazove XXI vijeka*, navodi konkretne primjere uloge muzeja u obnavljanju i afirmaciji nacionalnih identiteta.

Najzanimljiviji primjer je onaj iz Koreje. Muzejska zgrada, koja je bila simbol ugnjetavanja kao glavni štab omražene 45-ogodišnje japanske okupacije, srušena je. Gradi se novi Nacionalni muzej, koji će biti jedan od najvećih na svijetu.

Naravno, mi nećemo rušiti svoje zgrade, one su već dovoljno srušene, ali muzej koji stvaramo ima sličan zadatak zadatku korejskog muzeja, zadatak obnavljanja nacionalnog identiteta.

Lord navodi i primjere: Singapura, Filipina, Saudijske Arabije, Estonije i drugih zemalja koje su pred svoje muzeje postavili zadatak afirmacije nacionalnih identiteta, te ističe mogućnosti muzeja u ispunjenju tog zadatka.

Još jedan zadatak se tako neodoljivo postavlja pred muzeje u zemljama bivše Jugoslavije, zadatak pomirenja naroda i brisanja vještačkih barijera između njih.

Povijest socijalno-političke misli u BiH je prepuna ideja tolerancije i međuvjerske konvergencije. Ta se ideja poput *Miličeve crvene niti* provlači kroz misao bosanskohercegovačkog uma.

Ovaj prostor, u srednjem vijeku, iznjedrio je autohtonu Crkvu bosansku, koja je smatrana heretičkom od strane ortodoksne crkve istoka i zapada. Krajem XV vijeka ovdje su našli mir Jevreji sefardi prognani iz Španije. Kasnije su jedni pored drugih i jedni sa drugima trajali islam, pravoslavlje, katoličanstvo i judaizam.

To nam govori da je prirodan samo suživot i tolerancija, a sukob naših naroda i religija u koje vjeruju, nešto je što prevazilazi našu kolektivnu želju.

Ipak, u svakom društvu postoje i destruktivne snage, one su uspjele da principu *philija-ljubavi* suprotstave princip sukoba.

Takvim snagama se ne smije dopustiti da, kroz obrazovne institucije i kroz muzeje, generacije koje dolaze podučavaju bilo koje druge ideje osim ideje tolerancije.

Barijere među narodima koje realno postoje, vremenom se trebaju brisati.

Promocija naše kulturne baštine koja, pored ostalog, izražava i ideje tolerancije koje sam maloprije spominjao, najbolji je način podučavanja mladih spomenutoj ideji, najbolji način brisanja vještačkih barijera između naroda. Svaka barijera, pa i ova, može donijeti puno više lošeg nego dobrog.

Igre i igračke kojima su se igre igrale kroz povijest, dio su naslijeđa svakog društva i možda najbolje od svega izražavaju jednakost ljudi.

Čovjek je *homo ludens*, on ima urođenu potrebu da se igra i da mašta.

Po nekim teorijama, čovjek je najpotpuniji kada se igra.

Njegova igra izražava i njegov karakter, igre i igračke nisu samo sredstvo kojima se djeca i odrasli igraju, one su i muzejski predmet, naučna činjenica.

Istraživač, na osnovu igara i igračaka, može da sagleda mnoštvo socijalnih, ekonomskih i političkih aspekata društva.

U Odjeljenju za etnologiju Zemaljskog muzeja u BiH, u kolekciji dječjih igračaka, nalaze se igračke napravljene po uzoru na upotrebne predmete iz svakodnevnog života odraslih. Lokaliteti na kojima su igračke pronađene su rasprostranjeni širom BiH, izražavaju određene socijalne, ekonomske i geografske razlike, ali i pokazuju da nisu postojale razlike u igračkama koje proizilaze iz nacionalnih ili vjerskih razlika. One pokazuju da su razlike među narodima vještačke. U domenu igračaka to najbolje možemo primjetiti. Dijete je dijete, bez obzira na ime i vjeru, a uloga koju igračke igraju u razvoju djeteta je ista kod svakog od njih.

Budući da su navedene igračke nastale po uzoru na upotrebne predmete odraslih, ono što sam rekao za djecu, važi i za odrasle.

Promocijom tih igara i igračaka možemo izbrisati barijere.

Radi vremenske ograničenosti neću se previše zadržavati na definisanjima i objašnjavanjima osnovnih pojmova vezanih za igre i igračke, njihovu povijest i kategorizaciju.

Osnovna intencija ovog dijela mog izlaganja je da istaknem kulturni i socijalni značaj igračaka, potrebu da se kulturno naslijeđe približi djeci ali i odraslima, te način na koji se to može raditi.

Djeca su nositelji igara, ona rastu i igraju se u određenom kulturnom okruženju. Kao članovi određene socijalne i kulturološke grupe, oni naslijeđuju i igru kao dio ukupne tradicije.

To naslijeđe će bitno uticati na njihov razvoj. Sa druge strane, djeca stvaraju i nove igre koje postaju dio njihove svakodnevnice i tradicije koja će ostati njihovoj djeci. Te igre, ipak, nastaju na određenoj tradiciji, što znači da su igračke kulturni i socijalni produkt koliko i njihov segment.

Kao i sva druga kulturna postignuća iz naslijeđa koje svako društvo posjeduje, i igračke je neophodno približiti djeci i odraslima, publici ukoliko to radimo kroz muzeje. Spoznavajući vrijednosti kulturne baštine djeca će lakše uočavati i razumjeti sličnosti starog i novog, uspoređivati različite baštinske kulturne vrijednosti, nadopunjavati i nadograđivati prethodno stvorene vrijednosti i tako sticati cjelovita, životno primjenjiva znanja.

Postane li dijete svjesno vrijednosti kulturnog naslijeđa svog naroda, razumjet će i vlastitu odgovornost za očuvanjem kako svog tako i tuđeg tradicijskog naslijeđa.

Pred muzejskim radnicima stoji jedan izazov: *kako djecu motivisati da uče o svom naslijeđu ?*

Pedagogija je došla do zaključka da poruku koju želimo prenijeti djeci, ono što ih želimo naučiti, trebamo kodirati u neku vrstu jezika signifikativnih simbola, koji će djeca razumjeti i koji će im biti privlačan.

Kako u školskom obrazovanju tako i u muzejima, potrebno je djecu na neki način motivisati.

Najbolji način je učenje s učestvovanjem. U tom smislu, u Zemaljskom muzeju u BiH, ovih dana je organizovana radionica koja podrazumijeva aktivan pristup učenja. Djeca provode radni dan sa kustosima, upoznaju se s muzejskim programima, uče o predmetima koji su izloženi u Muzeju, izrađuju kopije nekih od tih predmeta, razvija im se svijest o važnosti očuvanja kulturnog naslijeđa i slično.

Ovaj projekt je organizovan uočavajući nedostatak sistematičnog pristupa u edukaciji djece i uočavajući potrebu za sistematski organizovanim radom s njima.

Rezime

Otvorena vrata muzeja kroz svijet dječijih igračaka

Iz svega što sam rekao, možemo primjetiti nekoliko stvari:

- *Muzeji su, kao i druge institucije sličnog tipa, u najmanju ruku zapostavljeni. Njihova uloga u obnavljanju i afirmaciji nacionalnog identiteta je neupitna, a potreba za njihovim oživljavanjem, te animiranjem muzejske publike je kompulzivna.*

- *Bliža povijest, pred sve muzeje u regionu, postavlja neminovan zadatak: promocijom kulturnog naslijeđa kojim raspolažu, pomiriti naše narode, izbrisati vještačke barijere među njima, jer u tradiciji nam je suživot i tolerancija, a ne sukob.*
- *Kolekcija igračaka koja se nalazi u Zemaljskom muzeju u BiH, jedan je od najvažnijih segmenata kulturnog naslijeđa koje se može koristiti za ispunjenje navedenog zadatka.*
- *Igračke, kao i drugo kulturno naslijeđe neophodno je približiti muzejskoj publici, posebno najmlađim među njima, koristeći savremene pedagoške i muzeološke principe.*
- *Radionica koja se za najmlađe u Sarajevu organizovala ovih dana, primjer je poštivanja navedenih principa.*

Summary

Opened doors of Museum through the world of children's toys

- *The Museums are, like the other institutions alike, set aside. Their role in revival and affirmation of national identity is certain, the necessary to animate Museums audience is composive.*
- *The history puts the main duty for all Museums in region: with promotion of cultural heritage, to reconcile our people, and to remove artificial barrier between them, because in our tradition is life and tolerance, not a war.*
- *The collection of toys which is in Earth Museum in Bosnia and Herzegovina, is one of the most important segments of cultural heritage which can be used for accomplishing mentioned task.*
- *The toys, like the other cultural heritage is should be brought closer to the museum audience, especially to the youngest between them using a modern pedagogical and museological principles.*
- *The workshop which have been organized for the children these days in Sarajevo, is an example of respect of mentioned principles.*

Key words:

children's toys, cultural heritage, role of museum, workshop, pedagogy.